

Višnja Strinić

**EUTANAZIJA U SVJETLU TENDENCIJA U
POREDBENOM I EUROPSKOM PRAVU**

SAŽETAK

Eutanazija i potpomognuto samoubojstvo u kontekstu kraja života ubrajaju se među teme o kojima se najčešće raspravlja u znanstvenoj i stručnoj literaturi, ali i u svakodnevnom životu. Smrtno bolesni i često nepokretni, oni koji dugo i neizrecivo pate, često mole da im se pomogne eutanazijom. Međutim, postoje proturječnosti medicinske struke i umiranja te pritisak javnosti koja pretpostavlja da eutanazija otvara mogućnost pogreške i zlorabe. Moderna znanstvena evolucija povećala je zanimanje za fenomen eutanazije koji je postao aktualan javni problem. Prema činjenicama da je život pojedinca prepoznat kao ključna vrijednost moderne civilizacije i ostvarenja stečena na području znanstvenog i pravnog napretka, pitanje eutanazije dobilo je kvalitativno novo i različito značenje. Vrijednost ljudskog života kao pravna i moralna veličina suprotstavlja se pravnim problemima kakvi su smrt i smrtna kazna, koje utječu na pravo na život u razini univerzalnih globalnih problema. Svako povijesno razdoblje ponudilo je svoje viđenje i svoje rješenje problema eutanazije, koja je danas u središtu pozornosti kao relativno nejasna i prilično komplicirana. Svjetska zajednica aktivno raspravlja pitanje legalizacije eutanazije. Spominjući riječ eutanazija u svakodnevnoj komunikaciji obično se misli da je to oduzimanje života smrtno bolesnima ili kriminalna radnja kako bi se ostvarila neka korist. Eutanazija je proces ubijanja kojim neka osoba pomaže drugoj osobi da skрати patnju. Ovaj problem je kompleksan i o njemu se vode mnoge rasprave.

Ovaj rad je neka vrsta doprinosa temi eutanazije. Prikazano je nekoliko različitih mišljenja, stavova i pristupa. Odluka o tome kako umrijeti pitanje je savjesti i veoma značajna za svakog pojedinca. Ova bi odluka trebala biti individualna i morala bi odražavati vlastita, a ne uvjerenja drugih. Neki ljudi, kojima se ne može pomoći na drugi način, žele ubrzati svoju smrt vjerujući kako će smrt ponuditi jedini izlazak iz njihove patnje. Mogućnost brze smrti činom eutanazije je vrlo kontroverzno pitanje. U ovom radu istraživali smo zakonske odredbe o eutanaziji i potpomognutom samoubojstvu. O eutanaziji intenzivno raspravlja pravosuđe, bioetika, antropologija, filozofija, medicina i pravna znanost. Najvažnija pitanja su: ima li osoba pravo slobodnog raspolaganja svojim životom, gdje je granica između života i smrti, je li ljudski život apsolutna vrijednost, je li očuvanje života najveća korist nekoj osobi itd.

Namjera istraživanja bila je razjasniti različite vrste eutanazije i njihove etičke implikacije na osnovne društvene, medicinske i antropološke vrijednosti ljudskog života. Prikazali smo stavove koji se pojavljuju na etičkim, vjerskim, medicinskim i pravnim područjima problema eutanazije u cijeloj Europi. Nadalje, cilj ovog istraživanja bio je doznati više o podrijetlu pojma i povijesti eutanazije, argumentima za i protiv te zašto ima pobornike i protivnike. Identificirali smo i analizirali oblike eutanazije, pitanje prava na život i prava na smrt, definirali kaznenopravne karakteristike ubojstva na zahtjev žrtve. Pokušali smo prikazati razlike eutanazije i ubojstva, pronaći način prevencije eutanazije i konačno predložili pravno reguliranje eutanazije.

U helenističkoj kulturi eutanazija je značila lijepu i sretnu smrt, u grčko-rimskoj kulturi plemenitu i hrabru smrt. U starom Rimu pojam eutanazije je obilježavao držanje i stav čovjeka prema smrti. U davnoj prošlosti i u primitivnim društvima nalazimo mnoge aktivnosti koje nalikuju eutanaziji: umirući su dobivali otrove, neizlječive i starije osobe su izlagali divljim zvijerima, ubijali gladovanjem, zadavili bi ih i žive zakapali. Prvi propagatori eutanazije u kasnom srednjem vijeku bili su filozofi Thomas More i Francis Bacon koji su zagovarali da se smrtno bolesni ubiju eutanazijom. Od tada pa sve do početka dvadesetog stoljeća, najveći pobornici eutanazije su filozofi i pisci. Programirano masovno ubijanje nastavio je Adolf Hitler programom eutanazije kojim je usmrtio 300.000 života i nastavio ga tijekom Drugog svjetskog rata u logorima, uglavnom u plinskim komorama, gdje su u holokaustu ubijeni milijuni ljudi. Nakon Drugog svjetskog rata većina pobornika legalizacije eutanazije javljala se u anglosaksonskim zemljama. Kroz svoju povijest do danas, Katolička crkva je oduvijek snažno propovijedala protiv eutanazije. Sve glavne svjetske religije su također protivnici eutanazije. Poštujući Hipokratovu zakletvu, liječnici su se oduvijek borili za život i bili su protiv smrti. Zahvaljujući znanstvenom i tehnološkom napretku, nove mogućnosti liječenja su produljile život pa danas sve više i više liječnika zagovara eutanaziju kao brzu smrt i sredstvo za okončanje beznadne patnje.

Eutanazija pripada najintrigantnijim etičkim, zdravstvenim i pravnim pitanjima koja su obilježila čitavo XX. stoljeće i početak XXI. stoljeća, oštro dijeleći sveukupnu znanstvenu i neznanstvenu javnost na pobornike i protivnike. Također je problem na koji sve najvažnije religije (katolička, pravoslavna, židovska i islam) imaju isti pogled. Oni su čvrsto protiv legalizaciju eutanazije, naglašavajući svetost života kao primarni kriterij od kojeg države moraju krenuti u svojim raspravama i odlučivanju. Analizom kaznenih pravosudnih sustava u Europskoj uniji, autorica je zaključila da je pitanje lišavanja života iz samilosti riješeno na tri načina. Na prvom mjestu su države u kojima je eutanazija ubojstvo pa se procesuirala kao bilo

koje drugo ubojstvo. Drugo, najbrojnije su države u kojima se eutanazija tretira kao privilegirano ubojstvo. Na trećem mjestu u Europskoj zajednici imamo zemlje u kojima je eutanazija zakonit medicinski postupak pod uvjetima propisanim zakonom. U ovom radu autorica je napravila usporedbu zemalja u kojima je eutanazija ubojstvo, s članicama EU-a gdje predstavlja potpuno dekriminaliziran medicinski postupak. Povijest ubojstva na zahtjev žrtve započela je još u antičko doba. Od tog vremena generacije filozofa, pravnika i liječnika pokušavale su riješiti problem. Danas se zanimanje za ovaj problem značajno povećalo. Stvorena su dva sukobljena gledišta: s jedne strane eutanazija nije prihvatljiva iz moralnih i pravnih razloga, a s druge strane potrebno je osloboditi osobu od dugotrajne nepodnošljive fizičke i duševne patnje. Pravosuđe tretira eutanaziju kao ubojstvo. Svaki čovjek je pravna osoba, ali, ne gleda ga se kao objekt prava, nego kao subjekt temeljnih i neotuđivih prava. Sudska praksa smatra da su svi ljudi jednako vrijedni, i oni koji su psihički zdravi, normalni, kao i oni koji su bolesni.

Teoretičari europskoga kaznenog prava uspjeli su uvjeriti stručnu javnost da perspektiva kaznenih zakonodavstava država članica mora biti zamijenjena zajedničkom europskom perspektivom. Europsko zakonodavstvo kroz Lisabonski ugovor iz 2007. godine uspostavilo je niz mehanizama koji utječu na nacionalne sustave kaznenih pravosuđa u svim njihovim aspektima. Pravo na život svakog ljudskog bića zaštićen je europskim zakonodavstvom. Vijeće Europe bavilo se pitanjem kako regulirati status bolesnika koji su smrtno bolesni, ali još uvijek nije donijela ni jedan dokument koji bi izravno regulirao odluke o kraju života. Ako se legalizira eutanazija, je li to pravo na smrt, tko kontrolira medicinske strojeve, liječnik ili bolesnik te u kojim uvjetima umiremo, to su pitanja koja su polarizirala većinu modernih društava. U većini europskih zemalja zakonodavstva su neizravno prihvatila pasivnu eutanaziju prihvaćanjem prava pacijenata na odbijanje medicinskog tretmana koji produljuje život i odgađa smrt. Nasuprot tome, aktivna eutanazija legalizirana je u samo nekoliko europskih zemalja, a to su Belgija, Luksemburg i Nizozemska. Potpomognuto samoubojstvo legalizirano je u Švicarskoj, Njemačkoj i Francuskoj. U svijetu postoji samo nekoliko država koje su ozakonile eutanaziju, uključujući i nekoliko država SAD-a, dvije meksičke države, i Kolumbiju. Modificirana pasivna eutanazija je prihvatljivo rješenje za velike patnje terminalno bolesnih pacijenata.

Rasprave o smrti i umiranju, pogotovo kada su usmjerene na eutanaziju, sada su globalno pitanje s obzirom na to da se eutanazija prakticira u mnogim zemljama širom svijeta, unatoč tome što je neke zemlje nisu legalizirale. Čak se i neke vjerske skupine i mnogi pojedinci slažu s argumentima u prilog eutanazije jer je ona mogućnost rješavanja neizdrživih bolova,

način je olakšanja kada je kvaliteta života niska, oslobađa medicinska sredstva za pomoć drugim ljudima i slično. S druge strane, druge vjerske skupine i pojedinci imaju svoje argumente protiv eutanazije jer taj čin obezvrjeđuje ljudski život i jer je to dolazak na *sklizak teren*. Oni smatraju da je život Božji dar i mora biti sačuvan u skladu s Božjim zakonima. Eutanazija mora biti legalizirana samo za terminalno bolesne.

U novije vrijeme nekoliko društvenih pokreta i političkih skupina pojavile su se u Europskoj uniji i zagovaraju legalizaciju eutanazije. Također, različite institucije i udruge su u građanskom društvu članica EU-a umnožile i osnažile rasprave o eutanaziji, ali mislimo da su potrebne radikalne demokratske promjene u nekima od zemalja da bi se riješio problem legalizacije eutanazije. Europsko zakonodavstvo trebalo bi iskoristiti postojanje širokog dijapazona stavova o eutanaziji kako bi ih pokušalo integrirati i predložiti jedinstveni zakon.

U raspravama o eutanaziji, najveći problem je nedostatak jasnoće. Uvjerenja mnogih koja su naizgled različita od mišljenja drugih, zapravo su jednaka, ali se koriste različiti izrazi, pojmovi i rečenice. Čak i pojmovi kvalitete života i svetosti života nisu nespojivi. Vjerujemo da bi se odgovarajući dogovor na temu eutanazije na razini EU-a postigao sasvim blagim promjenama rješenja koja bi u tom slučaju prepoznali važnost svakog od tih pojmova. Držimo kako postoji više važnih točaka o kojima postoji dogovor u Europskoj uniji, a odnose se na donošenje odluka na kraju života. Takve su, primjerice, pravo bolesnika odbiti liječenje, ili pravo primijeniti lijekove za olakšanje bolova, premda ti lijekovi mogu skratiti život. Važno je pozornost usmjeriti na sve ove zajedničke točke za početak nove rasprave o temi eutanazije. Mislimo da je potrebno razviti liberalnu demokraciju na europskoj razini. To znači stvoriti mehanizme koji omogućuju građanima sudjelovanje u svim za njih važnim područjima koja na njih mogu utjecati. Važno je unaprijediti palijativnu skrb koja bi bila protuteža eutanaziji. Ali, vrhunska palijativna skrb može također biti vjetar u leđa legalizaciji eutanazije. Naš prijedlog je da se eutanazija obvezno rješava u okviru palijativne skrbi. Nadalje, pasivna eutanazija mora se legalizirati u svim državama članicama EU-a. Praksa mora biti ograničena na neizlječivo bolesne kako bi se rizik i pogreške sveli na minimum.

Ključne riječi: eutanazija, potpomognuto samoubojstvo, palijativna skrb, umiranje

Višnja Strinić

**EUTHANASIA IN THE LIGHT OF TENDENCIES IN COMPARATIVE
AND EUROPEAN LAW**

SUMMARY

The *end of life* issue in relation to assisted suicide and euthanasia is one of our prime concerns and a most widely discussed phenomenon not only in academic and official literature, but also in day-to-day life. Sometimes, painfully ill, immobile and due to long-term suffering people, are begging for releasing them through euthanasia. On the other side it exists public pressure, where it is assumed that euthanasia enables the possibility of abuse and incompatibility the medical profession and taking away of life. This paper is some kind of contribution to this theme.

Modern scientific evolution is characterized by the growth of interest in phenomenon of euthanasia that has become the topical problem of public legal awareness of the population. Consequently, the fact that the individual's life is recognized as a key value of a modern civilization and the achievement gained in the field of scientific and legal progress, the issue of euthanasia has received a qualitatively different meaning. The fundamental nature of the value of a human life regarding all the legal and moral values includes any public legal problem such as the death penalty, which in some affects the right to life in the rank of universal global problems. Each historical era has provided its vision and solution. Nowadays it is in the spotlight as an ambiguous and rather complicated problem. The world community actively discusses the question of the admission of euthanasia. By mentioning the word euthanasia in everyday communication one usually think of taking away the life of deadly ill persons, but also on criminal actions in attempt to achieve some kind of benefit, by speeding up the death of seriously ill and weak. Euthanasia is the process of killing by which a person helps another person to shorten the suffering.

Surely, according to the complexity of this problem, it will be in future yet very much discussion. There is shown several different opinions, attitudes and approaches. Decisions about how we die are significant and deeply personal issues of conscience. Individuals should be able to make these decisions for themselves, to reflect their own convictions which they themselves have tried to live by, not the convictions of others. Some people, who cannot be helped in any other way, may wish to hasten their deaths, believing that death will offer the only release from their suffering. Whether death should be able to be hastened through an act

of euthanasia is a controversial issue. In this work we investigated the legal provisions on euthanasia and assisted suicide. Euthanasia pertains to the passionately debated problems of jurisprudence, bioethics, anthropology, philosophy, medicine and legal science due to issues such as: whether a person has the right to freely handle his own life, the dividing line between life and death, whether a human's life is an absolute value, or whether preservation of life is always in favor of a person etc.

The intent of research was to explain the different kinds of euthanasia and their ethical implications on the basis of human life as a certain social, medical and anthropological value. We have shown the attitudes that are appearing on the ethical, religious, medical and legal spheres to the problem of euthanasia in the whole of Europe. Furthermore, the aim of this research was to find out more about the origin and history of euthanasia together with its Pros and Cons and why some members of the society agree and disagree with it. We have identified and analyzed the forms of euthanasia, the issue of the right to life and the right to die, defined the characteristics of criminal homicide at the request of the victim. We tried to show the differences of euthanasia and murder, to find a way of preventing euthanasia and finally proposed legal regulation of euthanasia.

In the Hellenistic culture euthanasia meant beautiful and happy death, in the Greco-Roman culture noble and courageous death. In ancient Rome the concept of euthanasia has gained practical significance, marking the posture and attitude of a man towards death. In ancient and primitive societies we find many activities that resemble euthanasia: dying people were given poisons, incurable and the elderly were exposed to wild beasts, hunger, strangled, buried alive. The first propagators of euthanasia in the post medieval times were philosophers Thomas More and Francis Bacon, who were advocating that hopeless patients were administered euthanasia. Since then until the early twentieth century, the biggest supporters of euthanasia were philosophers and writers. Programmed, mass killing of unsuitables continued with Adolf Hitler and his holocaust program that took 300.000 lives and culminated during World War II in concentration camps, mostly in the gas chambers, where millions more perished. After World War II, most supporters of the legalization of euthanasia were in the Anglo-Saxon countries. Throughout its history until today, the Catholic Church has always vigorously preached against euthanasia. All major world religions are also opponents of euthanasia. Respecting the Hippocratic oath, doctors have always fought for life and against death. Thanks to scientific and technological advances, new treatment options for prolonging life, nowadays, more and more doctors advocate euthanasia as a means to end the suffering of the dying. Euthanasia is one of the most intriguing ethical, medical and law issues that

marked whole XX century and beginning of the XXI century, sharply dividing scientific and unscientific public to its supporters and opponents. It also appears as one of the points where all major religions (Catholic, Orthodox, Jewish and Islamic) have the same view. They are strongly against legalizing mercy killing, emphasizing the holiness of life as a primary criterion by which the countries should start in their considerations. Studying criminal justice systems in the EU, the author concluded that the issue of deprivation of life from compassion is solved on three ways. On the first place, we have countries where euthanasia is murder like any other murder from the criminal codes. Second, the most numerous are states where euthanasia is murder committed under privilege circumstances. On the third place, in the European Union we have countries where euthanasia is a legal medical procedure, under requirements prescribed by the law. In this paper, author have made comparison of the solutions that exist in some countries, where euthanasia is a murder, with EU countries, where it represents completely decriminalized medical procedure.

The killing at the victim's request has begun its chronology in the ancient times. Even then, several generations of philosophers, lawyers and physicians tried to solve this problem. Currently, the interest of our society in this problem has significantly increased. As a result of evaluation of this situation there have been formed two conflicting views: on the one hand euthanasia is not acceptable from a moral and legal point of view, on the other hand, it is necessary to free a person from a lingering unbearable physical and mental suffering. Jurisprudence considers euthanasia as murder. For jurisprudence every person is a legal entity. The person is not viewed as a object of law, but as a subject of fundamental and inalienable rights. Jurisprudence holds that mentally healthy, normal person and sick people are equally valuable.

European criminal law theorists have managed to convince the professional public that the state-building perspective of the criminal law of the Member States must be replaced by a European perspective. European law through the Lisbon Treaty in 2007. established a number of mechanisms which affect the national criminal justice systems in all its aspects. The right to life of every human being is protected by European legislation. The Council of Europe addressed the issue of how to regulate the status of patients who are terminally ill, but still has not passed a single document that would directly regulate decisions about the end of life. Should we legalize euthanasia, is there a right to die, who controls medical machines-physician or patient, and in what conditions we die, are questions that have polarized most modern societies. In most European countries, legislation has indirectly accepted passive euthanasia through acceptance of the rights of patients to refuse medical treatment that

prolongs life and postpone death. In contrast, active euthanasia is legalized in only a few European countries, namely Belgium, Luxembourg, and the Netherlands. Physician assisted suicide is legalized in Switzerland, Germany and France. In the world there are only a few states that have legalized euthanasia, including a few states of the United States, two Mexican states, and Colombia. The modified passive euthanasia is an acceptable solution for the great suffering of terminally ill patients. The death-and-dying debates, especially where they focus on euthanasia is now a global debated issue and this act (euthanasia) is now practiced in a lot of countries worldwide despite some countries have not legalized it. Some religious groups and individuals are in line with the arguments for euthanasia because it provides a way to relieve extreme pain, provides a way of relief when a person's quality of life is low and it frees up medical funds to help other people. They consider that life is a God's gift and it must be preserved and maintained according to laws given by God. On the other hand, other religious groups and individuals base their arguments against euthanasia because such act and practice devalues human life, and because there is a *slippery slope* effect that has occurred where euthanasia has been first been legalized for only the terminally ill. In recent times, different social movements and political groups have emerged in EU advocating the legalization of euthanasia and its express regulation. The debate on euthanasia has been encouraged within civil society by different associations, but we think that we need radical democracies in the different countries of EU to solve this problem more correctly. European legislation on euthanasia should take this wide range of positions on euthanasia into account in order to integrate these diverse points of view.

When debating euthanasia, the greatest problem is the lack of clarity. Many of those who believe they are opposed to it are, in fact, thinking the same thing but using different concepts. The notions of quality of life and sacredness of life are not incompatible. We believe that an appropriate response to the topic of euthanasia at the EU level must put into place solutions that are capable of recognising the importance of each of these notions. We believe that there are many important points on which there is general agreement in EU with regards to taking decisions at the end of life, for example, the right of patients to refuse treatment, or the right to be administrated suitable pain relief, even though it may shorten life. It is important to concentrate on those shared points to begin new debates on the subject. We think that it is necessary to develop a liberal democracy at the European level. This means putting mechanisms into place which allow citizens to participate in all of the areas in which they act or which affect them. It is very important to improve palliative care that would be a counterweight to euthanasia. But, excellent palliative care can also be a major boost to the

legalization of euthanasia. Our proposal is that euthanasia is solved within palliative care. Furthermore, passive euthanasia must be legalized in all EU member states. The practice should be limited to the terminally ill, because the risk and error must be at minimum.

Key words: euthanasia, assisted suicide, palliative care, dying